

JIŘÍ M.
פּוֹטִים וְשִׁירֵי יְדִידוֹת
LANGER

מַעַט צָרִי

HEBREJSKÉ BÁSNĚ
V PŘEKLADU A S KOMENTÁŘI
DENISY G. GOLDMANNOVÉ

פּוֹטֵים וְשִׁירֵי יְדִידוֹת
BÁSNĚ A PÍSNĚ PŘÁTELSTVÍ

מַעַט צָרִי
TROCHA BALZÁMU

JIŘÍ M.
LANGER

HEBREJSKÉ BÁSNĚ
V PŘEKLADU A S KOMENTÁŘI
DENISY G. GOLDMANNOVÉ

Nakladatelství P3K

Praha 2013

Publikace vychází za podpory Pražského centra židovských studií FF UK,
Nadace Židovské obce v Praze a Nadačního fondu obětím holocaustu.

Předmluvu napsal prof. PhDr. Jiří Holý, DrSc.
Odborná spolupráce PhDr. Daniel Boušek, Ph.D.,
doc. PhDr. Pavel Sládek, Ph.D., doc. PhDr. Jiřina Šedinová, CSc.

© Jiří M. Langer – dědicové, 2013

© Denisa G. Goldmannová, 2013

© Nakladatelství P3K, 2013

ISBN 978-80-87343-25-8 (tištěná), 978-80-87343-26-5 (eKniha pdf),
978-80-87343-27-2 (eKniha epub), 978-80-87343-28-9 (eKniha mobi)

Předmluva

Jiří Langer, který přijal hebrejské jméno Mordechaj Zeev, byl osobností, jež v oficiálním výkladu české kultury stála dlouho ve stínu. Vzhledem k jeho vyhraněnému příklonu k židovství a chasidismu se to dalo očekávat v době nacistického antisemitismu i v době antisemitismu stalinského. Ale ani pozdější léta renesance pražské německé a zejména německožidovské literatury nepřinesla nějakou vlnu zájmu o Langerovo dílo. V letech 1945 až 1989 vyšla v Československu jeho jediná kniha, druhé vydání *Devíti bran* (1965). Zasloužil se o ně jeho bratr František, který je doprovodil esejistickou vzpomínkou *Můj bratr Jiří*.

Situace se změnila až po roce 1989. Kromě reedice *Devíti bran*, opatřené znamenitým komentářem Tomáše Pěkného, vyšel český překlad německy psané eseje *Erotika kabbaly* (1991), dvojí reedice Langerova výboru z hebrejské poezie *Zpěvy zavržených* (1993, 2000), reedice svazečku *Talmud. Ukázky a dějiny* (1993) a výbor z Langerových studií, článků a dopisů. Langer se postupně stával předmětem odborného zájmu, vzniklo několik studií, bakalářských a diplomových prací v Brně a v Praze. Ale první soubornou monografii o něm napsal německý slavista Walter Koschmal (2010). Koschmal podrobně zkoumá Langerova česky a německy psaná díla, součástí jeho knihy je i stostránková antologie Langerových studií publikovaných v pražských periodikách *Selbstwehr* a *Jüdischer Almanach*. Ale zároveň přiznává, že není hebraista, a nemůže se tedy vyjadřovat k Langerovým hebrejsky psaným textům, především ke dvěma sbírkám jeho poezie. Obrovská erudice Jiřího Langer, který byl trilingvní, klade totiž velké nároky na vykladače jeho díla.

Tuto mezeru nyní zaplňuje komentovaná kniha překladů obou Langerových básnických knih, *Pijutim ve-širej jedidot* (Básně a písně přátelství, 1929) a *Meat cori* (Trocha balzámu, posmrtně 1943). Básně vycházejí oboujazyčně, hebrejsky i česky. Texty autorky překladů i komentářů Denisy Goldmannové v sobě spojují několik předností. Vynikají precizní znalostí hebrejštiny (Langer je patrně posledním pražským autorem píšícím hebrejsky), múzičností (čeština překladů je poetická a zdařile napodobuje obraznost originálu) a spolehlivou orientací v kulturním a religiózním kontextu. Čtenářům se tak dostává do ruky knížka, kterou mohou číst jako dobrou poezii, jako informaci o autorovi, jeho osudech a díle, ale také jako kulturní studii. Poezii Jiřího Mordechaje Langeru se tak konečně dostává spolehlivé edice i výkladu, které si tato výrazná osobnost židovské kultury dávno zasloužila.

Jiří Holý

Básně a písně přátelství

פּוֹטִים וְשִׁירֵי יְדִידוּת

VIDĚNÍ

Jako muž, kterého děsivý sen v noci vytáhl z propasti vlastního srdce,
tak jsem se probíral z hloubi snění svého života a hle:

Celý vesmír jako by byl vnořený v magický spánek,
v němž proti jeho vůli vše bez ustání pracuje.

Dřímá celý prázdňný svět, souhvězdí spíc se hne a dřímá čas.

Spává země i vše, co je na ní: zelenavé údolí, hory, voda, vzduch.

Blesk na nebi, když zazáří ve výšce, rachot Božího hřmění na zemi,
jakkoliv je slyšet — všechno spí.

Dřímá všechno živé: bzúčení včely na louce, ptačí cvrlikání v lese,
dřímá krev.

Ve spánku povstanou národy, ve spánku hlučí, ospalost je poráží.

Spánek je všechno lidské konání, zdřímnutí je rozjímání srdcí.

Někteří spěchají procitnout: proroci, mystikové, básníci, filozofové
— vše nadarmo;

není úniku z jejich dřímoty.

I naše svoboda volby je odsouzena k spánku,

neboť je nám dána proti naší vůli.

Pak jsem otevřel oči dokořán a hle:

Celý svět je stažený jako žena pracující k porodu,

sténá v ukrutných bolestech jako rodička v hořkém zoufalství

a u ní stojí archanděl Gabriel, v rukou žhnoucí kleště;

rve jí plod křivdy z útroh, až svaly jí zaskřípou,

vždyť rozenec ve své velikosti nemůže vyjít, je ohromný.

A celý vesmír se utápí v její krvi, v lítosti řve jako lev

— a není pro něj spásy.

כְּאִישׁ אֲשֶׁר חָרַדַּת חֲלוּם מִתְהוּם לְבוּ בְלִילָה הַעֲלֵתוּ,
 כֹּה הַקְצָתִי קֶצֶת מִתּוֹדַי תְּנוּמַת חַיִּי, וְהִנֵּה:
 הַבְּרִיאָה כְּלָה כְּאִלוֹ הִיְתָה שְׁקוּעָה בְּשֵׁנַת קִסְמִים,
 מִמְּנָה עַל־כִּרְחוּ הַכֹּל בְּלִי־מְרֻגָּע יַעֲבֹד.
 אִם כְּלִי־חֲחָלָל הָרִיק שֶׁל הָעוֹלָם, גִּלְגַּל הַכּוֹכָבִים יֵשֶׁן יְנוּעַ, וְגַם הַזְּמַן.
 רִדְמַת אֶרֶץ וְכֹל אֲשֶׁר עָלֶיהָ: יִרְקַרְק הָעֵמֶק, הַהָרִים, הַמַּיִם, הָאֲוִיר.
 בְּרַק־שָׁמַיִם כִּי יִבְהִיק בְּגִבְהָ, רַעַשׁ רַעַם אֵל בְּאֶרֶץ כִּי נִשְׁמָע — הַכֹּל יֵשֶׁן.
 אִם הַיְקוּם כָּלוּ: זְמוּזִים דְּבוּרָה בְּאָחוּ, צִפְצוּפוֹ צְפוּר בֵּיעַר, וְגַם הַדָּם.
 בְּשֵׁנָה קָמִים עַמִּים, בְּשֵׁנָה הוֹמִים, נוֹמָה מִפְּלֹתָם.
 שֵׁנָה כְּלִי־מַעֲשֵׂי אִישִׁים, נִמְנוּם שְׂרַעַף לְבָם.
 וַיֵּשׁ אֲשֶׁר כְּאֲצִים לְהַקִּיץ: נְבִיאִים, מְאֲרֵי דְרוֹזִין, שָׂרִים, פִּילוֹסוֹפִים — הַכֹּל לְשָׁוָא;
 אִין מִתְנוּמָתָם מוֹצֵא.
 וְגַם עָלֵי חֲרוּת בְּחִירְתָּנוּ נִמְנוּם נִגְזֹר עָלֶיהָ
 יַעַן עַל כִּרְחוּנוֹ לָנוּ הִיא נִתְנָת.

עוֹד פְּקַחְתִּי בַת־עֵינִי וְהִנֵּה:
 הַבְּרִיאָה כְּלָה דוֹמָה לְאִשָּׁה בְּצִירָהָ.
 בְּכָאֵב נוֹרָא שׁוֹאֵגָת, כְּאִם יוֹלְדַת בְּמַרְיָאוּשָׁה,
 וְנִבְרִיאַל הַשָּׂר עוֹמֵד בְּזָה וְצַב־תֵּאֵשׁ בִּידוֹ;
 עוֹקֵר אֶת־פְּרִי־עוֹלָה מִתּוֹדַי מַעֲיָה עַד־חִזּוֹק שְׂרִירָהָ
 אֵד הַיּוֹלֵד אִינוֹ יָכוֹל לְצַאֲת, מִפְּנֵי גְדֻלוֹ, כִּי רַב הוּא.
 וְהַבְּרִיאָה כְּלָה מִתְבוֹסֶסֶת בְּדַמְיָה, נוֹהֶמֶת כְּאִרִי בְּצַעֲרָה — וְאִין מִשִּׁיעַ לָהּ.

JAK UMÍRÁNÍ UVNITŘ...

(Zpívá se na melodii Pláče, jak je zvykem v zemích galutu.)

Slunce už zašlo.
Poslední soumraky
jarního večera
mizejíce končí.
Mlčení se pomalu obléklo v šat
temnoty a rozprostírá svá křídla nad zahradou.
Se svým přítelem na věky věků, černým smutkem, jenž mě nezradí,
dál poputuju bez cíle
z hlučného města.
Zář měsíce zahalí své kouzlo
šelestem listoví,
v povzdálí slavík
svou smutnou písní rozechvívá růžové lístky.
A já jdu a vzdaluji se do klína noci.
Všude kolem je ticho. —
Šum stromů utichl
i klokot slavíka v dálce
pozvolna zmírá.
Jak umírání uvnitř,
v srdci člověka,
jsou záchvěvy tajné lásky,
kterouž se neodvažuješ
milovat
zcela a úplně.

כְּגֹועַ פְּנִימָה...
(יושר בנגון איכה כמנהג הארצות)

הַשֵּׁמֶשׁ בְּאֵה־כָּבֶד.
דְּמִדוּמֵי
עָרַב אֲבִיב
הָאֲחֵרוּנִים
תִּמְנוּ סִלְקוּ.
אֵט הִתְלַבְּשָׁה הַדְּמָמָה בְּלִבּוֹשֵׁי
הָאִפְלָה וְתַפְרֵשׁ עַל־הֶגֶן כְּנַפְיָהּ.
עִם רַעִי, הֵיגוֹן הַשְּׁחֹר, לֹא יִבְגַּד־בִּי עַד־עַד,
הַלְּאֵה אֲרַחֲקֶיהָ־נִדָּד
מִקְרִיָּה הַסּוּאָנָת.
זָהַר הַסֵּהַר מִסָּד אֶת־קִסְמוֹן
בְּלַחֵשׁ עָלַי אֲלִנּוֹת,
הַזְמִיר בְּמִרְחָק
עֵצָב מִשְׁפִּיעַ עָלַי־וְרִדְיָה מִשִּׁירוֹ.
וְאֲנִכִּי הוֹלֵךְ הַלֹּךְ וְהִרְחַק אֶל־חִיק הַלֵּיל.
דוּמִיָּה עַל הַכֹּל —
אוֹשֶׁת הָעֵץ חִדְלָה,
וְסִלְסוּלֵי הַזְמִיר בְּמִרְחָק,
הוֹלְכִים וְגֹנְעִים,
כְּגֹועַ פְּנִימָה
בְּלִבּוֹ שֶׁל־אָדָם
זַעְזוּעֵי אֵהָבָה חֲשֵׁאִית,
שְׁאוֹתָהּ לֹא־תִהְיֶין
לְאֵהָב
עַד־הַתָּם.

MÉMU PŘÍTELI

Jako když se někdy rozestoupí mraky vysoko na nebi
a hvězdné oko navěky bez poskvrny shlédne na zem,
tak ses náhle zjevil svému osamělému služebníku
a rozechvěl jsi jeho zoufalé a nevědomé srdce.

— — —

A když jsem uzřel tvou pružnou, čistou postavu,
ze které prýští jiskry okouzujícího mládí,
a když jsem se žíznivě zadíval do tvých věrných očí,
v nichž Hospodin utápí hloubku sebe sama, hloubku Ejn Sof,
a smutek jeho sladkého tajemství nemá smyslu. —

Tehdy zasténám a má duše se rozechvívá,
jako když se dlaň dotkne napjaté struny lyry,
a melodie mé síly tě zaplaví,
neboť moře mého věčného chladu
rozpálil jsi žářem okamžiku. —

A bylo to, jako když si připomenu onu chvíli štěstí,
krásku té noci, kdy jsme šli spolu po ulici.
A ty's mi tiše položil ruku na rameno
— tehdy jsem si vzpomněl (mlhavě)
na prastarý příběh, který srdce zasáhne:

O lásce dvou přátel, jak ve velké touze
objal druh druhá;
a v opojení objetí tiše stoupali
k vyšším světům, k zahradám ticha,
v nichž je věčné světlo a láska bez konce.

כְּבִהְתַּפְּזֹר לְפַעֲמִים בְּשִׁמְי־רוּם עֲנָנִים
וְעַיִן כּוֹכֵב צַח־לְעַד עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁקִיף,
כִּכָּה הוֹפַעְתָּ פִּתְאֹם לְעַבְדְּךָ הַגְּלָמוּד
וְאֶת־לְבוֹ הַנְּאֻשׁ בְּלֹא־דַעַת הִרְעַשְׂתָּ.

— — —

וְכִרְאוֹתַי קוֹמְתָד הַגְּמִישָׁה הַתְּמִימָה,
הַמְּפִיצָה רְשְׁפֵי־אֵשׁ שֶׁל שְׁחֵרוֹת מַקְסִימָה,
בְּהִבִּיטִי בְּצִמָּא אֶל־עֵינֶיךָ הַנְּאֻמָּנוֹת,
שֶׁבְּהֵן שִׁקְעִיָּה אֶת־עַמְקוֹ בְּזֵי־אִי־סוֹף
וְאִין תְּכַלִּית הַתּוֹנָה שֶׁל סוּדוֹ הַמְּתוֹק —

אֹז נֶאֱנַחְתִּי וְנִפְשִׁי תִזְדַּעְזַע
כְּמַתְר־נֶבֶל מִתּוֹחַ שְׁנֹגְגַה־בוֹ הַיָּד,
וְגַל־יִשִׁיר שֶׁל־עָזִי אֵלֶיךָ יִשְׁטַפּוּ,
כִּי אֶת־הֵיָם שְׁלִי־נִצְחִי הַצָּנוּן
הַצֵּת בְּחוּם רְגָעָךָ. —

וְהִיָּה כְּאֲשֶׁר אֲעֵלָה עַל־לְבִי אוֹתָהּ שְׁעָה שֶׁל־אֲשֶׁר,
יִפִּי־הַלִּילָה הַהוּא, בּוֹ שְׁנִינוּ הַלְכְּנוּ בְּרַחוּב,
וּבִנְחַת הַנְּחַת אֶתָּה עַל־שִׁכְמִי אֶת־זְרוּעֶךָ
— וְזָכַרְתִּי זָכַר (כְּמִקְסָה עֶרְפֶּל)
אֲגִידָה עֵתִיקָה, שֶׁתְּמַשׁוֹךְ אֶת־הַלֵּב:

עַל־חֲבַת שְׁנִיר־רַעִים, אֲשֶׁר בְּכֶסֶף גְּדוֹל
אִישׁ אֶת־רַעְהוֹ חֲבִקּוֹ;
וּבְשִׁכְרוֹן חֲבוּקִימוֹ דוּמָם הַתְּנַשְׂאוֹ
לְעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים, אֶל־גְּנוֹת הַהֶשְׁקֵט,
שֶׁבְּהֵם תְּמִיד־אוֹר וְאֶהְבָּה בְּלִי־קִץ.

Pohledem mého milého se mění vyprahlost
— v nádhernou zahradu, jež vypučí a rozkvetne.
Něžný úsměv na jeho krásné tváři
věru tak září, až srdce vzkypí,
— ze rtů mu kanou perly jako déšť.
Nebeské vojsko střeží jeho slávu,
a jak jeho tělo celé jásá, zpívá,
žár mládí počne silou touhy vřít
— tu ve výši svých cest se pustí do tance.
Zalétl ke mně jeho zrak — a spálen byl keř
v zahradě mého mládí, radost zcela ustala.
On směje se a na mé cestě vzklíčí
věčný smutek, slzy, pláč a bol.
A když se nebeská modř hvězdami potřísní,
já bloumám venku, sténám v hořké lítosti,
mé smysly na kraji propasti, stínu smrti bouří
a prudká krev mě do ní vehnat touží.

הגבורה שבתפארת

עת לעין דודי יזכה צחית
— לגן נאנה יהיה, יציץ, יפריח.
בתצחוק רכה פניו היפה־פיות,
כי תאיר האר, לבות תקדיח,
— מפיו ימטיר סביב מרגליות.
ועת צבא מרום אלי הודו ישגיח,
זהן גופו כלו ירון, יצהול,
וחום הנוער תשק עז מרתית
— גרום נתיבותם ירבו מחול.
אלי עינו העיף — ונשרף כל־שיח
בגן שחרי, כליל שבת כל־גיל.
צחוק פניו עלי דרכי מצמיח
יגון עולם, דמעה ונהי וחיל.
ועת שמי תכלת בכוכבים כפשו,
נד בחוץ, בצער מר אצריח,
על פי תהום צלמות אז חושי יגעשו,
ואזן דמי אליה שומק לגיח.

SETKÁNÍ

V noci temna, v noci chladu opustil klid mou duši
a proud života tě ke mně přinesl — a pominul.
Jda po mém boku,
mluvil jsi k mému srdci a tvé rty přetékal myrhou.
A já svou cestou půjdu sám;
daleko, daleko.
Neboť jsem si řekl: Snad je v mém temném srdci ukryto světlo.

משלום זנחה נפשי בליל של אפל, ליל של קר,
וזרס-גל חיים נשאף אלי — ויעבר.
ללכת על-צדי
דברת אל-לבי ושני שפתיד זב רכמה.
ואני לדרכי אלד-לי יחיד,
לרחוק, לרחוק,
כי אמרתילי: אולי בלב-חשכי גנוז האור.

LÍBEZNÁ PÍSEŇ ANDĚLŮ

Nádherná zem, kde náš lid válčil, smířoval se, snil,
kde cypřiše, palmy i olivy vrhají svůj stín,
tam, můj milý běloskvoucí, se mnou pojď, bys věčnost potěšil!

Kolkolem se line rajská vůně mandragory,
vzácné cedry korunují nádherou nám hlavy.
Neviditelný háv přes nás přehodí noc věčného veselí.

Naší mlčenlivé lásce družba Jordán naslouchá,
pod nebesy svatebního baldachýnu usneme pak oba dva.
Kníže milosrdenství požehná nám, líbeznou píseň andělů zapějí.